Johanna Selkee

Eduskunta
Ympäristövaliokunta

Kirjallinen asiantuntijalausunto kulttuuripoliittisesta selonteosta (VNS 8/2024vp) eduskunnan ympäristövaliokunnalle

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua eduskunnan ympäristövaliokunnalle kulttuuripoliittisesta selonteosta.

Kunnilla on keskeinen rooli Suomessa järjestää, tukea ja kehittää kulttuuritoimintaa asukkailleen. Kuntien toimintaa ohjaa laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019). Lisäksi kunnat järjestävät kirjastotoimintaa. Kunnat voivat ylläpitää mm. taiteen perusopetuksen oppilaitoksia, kulttuuritaloja sekä taide- ja kulttuurilaitoksia. Kuntien kulttuuritoiminnan kustannukset ovat vuositasolla 1 miljardia euroa. Keskimäärin kunnat käyttävät kulttuuriin 170 euroa/asukas (netto). Kunnat avustavat kulttuurin ja taiteen eri yhteisöjä 150 miljoonalla eurolla vuosittain. Valtinosuuksia kunnat saavat opetus- ja kulttuuriministeriöltä 110 miljoonaa euroa taiteen perusopetukseen sekä taide- ja kulttuurilaitoksiin, samalla kun kunnat muutoin omilla verotuloillaan rahoittavat pääosan kulttuurin kustannuksistaan, 470 milj. euroa (ei sis. kirjastoja).

Kulttuuripoliittinen selonteko on pääministeri Orpon hallitusohjelman mukainen pitkän aikavälin strategia ja toimintasuunnitelma. Selonteossa kuvataan kulttuuripoliittinen tavoitetila vuoteen 2040. Selonteon tavoitteet sekä toimenpide-ehdotukset pohjautuvat perusteelliseen taide- ja kulttuurialan tilannekuvaan ja toimintaympäristöstä nouseviin muutostarpeisiin. Keskeinen tavoite tähtää taiteen ja kulttuurin sekä luovien alojen yhteiskunnallisen merkityksen ja roolien nykyistä parempaan hyödyntämiseen yhteiskunnan eri sektoreilla ja tasoilla. Selonteon toteutumisen kannalta keskeistä on verkostomainen yhteistyö eri hallinnonalojen välillä niin kansallisesti, alueellisesti kuin paikallisestikin. Selonteossa ei ole arvioitu ehdotusten mahdollisia kustannuksia.

Ekologisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti kestävän tulevaisuuden rakentaminen

Kulttuuripolitiikan tavoitteiksi on selonteossa kuvattu taiteen ja kulttuurin luomiseen sekä niihin osallistumiseen perustuvan demokraattisen

CC BY

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

yhteiskunnan vahvistaminen sekä ekologisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti kestävän tulevaisuuden rakentaminen. Visiossa lähdetään siitä, että 2040-luvulla taide ja kulttuuri ovat Suomea vahvistava ja yhdistävä voima, joka inspiroi rakentamaan kestävämpää, elinvoimaisempaa ja inhimillisempää tulevaisuutta.

Selonteon keskeiset tavoitteet ja visio ovat Kuntaliiton mielestä oikean suuntaisia ja kannatettavia.

Selonteon toteuttaminen pohjautuu näkemykselle, että kulttuurin ensisijaisten edellytysten tarjoajien kuten valtion, kuntien ja yksityisen sektorin sitoutuminen auttaa viemään tavoitteita toteutukseen.

Kuntaliitto oli mukana selontekoa valmistelleessa työryhmässä ja kannattaa sinänsä selonteon tavoitteita ja toimenpiteitä.

Kuntaliitto on huolissaan valtion kulttuurin rahoitukseen kohdistuvien säästöjen vaikutuksista. Ne heikentävät niin kuntien kuin kulttuuriyhteisöjen mahdollisuuksia edistää selonteon tavoitteita tulevina vuosina. Myös kuntien muita hallinnonaloja koskevat lisätehtävät ja normit sekä kunnallisille taide- ja kulttuurilaitoksille kohdistetut säästöt vaikeuttavat kuntien taloudellista kantokykyä ja mahdollisuuksia edistää ja tukea kulttuuritoimintaa ja toimijakenttää alueellaan.

Suomen alueellinen erilaisuus tarkoittaa mahdollisuuksien epätasaisista jakautumista jo nyt. Tästä huolimatta kunnissa tehdään omaehtoista kulttuuripolitiikkaa resurssien ja toimintamahdollisuuksien puitteissa. Suomi on erilaisten kulttuurien maa. Kuntien kulttuuritoimintalain toteuttamisen lähtökohtina ovat demokratia, asukaslähtöisyys, tasa-arvo, kestävä kehitys sekä kulttuurinen moninaisuus ja vuoropuhelu. Kulttuuri, taide ja luova talous nähdään aiempaa laajemmin kunnissa osana kunnan perustehtävää edistää asukkaittensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa.

Seuraavassa huomioita yksittäisiin selonteon kestävää kehitystä, ympäristöä sekä rakennusperintöä koskeviin toimenpide-ehdotuksiin:

Arkeologisen kulttuuriperinnön suojelua sekä rakennetun kulttuuriympäristön säilymistä vahvistetaan kehittämällä kohteiden kestävää hoitoa sekä vajaakäytössä olevien rakennusperintökohteiden ja muiden tilojen hyödyntämistä kulttuuritoiminnassa.

Rakennusperinnöstä halutaan kunnissa pitää huolta. Paikkakunnan rakennusperintöä halutaan myös hyödyntää osana matkailua ja kunta- ja kaupunkikehittämistä uusilla käyttö- ja yhteistyötavoilla. Vanhan rakennusperinnön

ylläpitämiseksi ja säilyttämiseksi tarvitaan myös rakennusperinnön suojelusta ja valvonnasta vastaavien viranomaisten joustavuutta mm. kaavoitukseen, rakennussuojeluun ja arkeologiseen kulttuuriperintöön liittyvissä kysymyksissä. Sääntelyä ei ole syytä lisätä yhtään nykyisestä.

Rakennusperinnön kannalta tärkeiden, suojeltujen rakennusten käyttämättömyys johtuu usein liian tiukoista ja kalliista suojeluvaatimuksista. Tämäkään ei edistä rakennuskannan säilyttämistä tuleville sukupolville. Peruskorjauksia ja käyttötarkoituksen muutostöitä on mahdollista tehdä ja toteuttaa rakennusperintöä kunnioittavalla tavalla. Esimerkiksi vanhojen teollisuustilojen ja -alueiden, kartano- ja asema-alueiden käyttöönotto kulttuuri- ja taidetoimintaan on kirittänyt näiden alueiden ja paikkakuntien muutakin positiivista kehitystä.

Kuntien kulttuuritilojen investointiavustusten määräraha on jo nyt tarpeeseen nähden pieni. Valtiontalouden säästöt ovat syöneet tätäkin pottia ja määräraha on yhdistetty seurantalojen avustusten kanssa yhteen ollen nyt vähän yli 5 milj. euroa. Kuntaliitto huomauttaa, että selonteon toimenpiteissä ei huomioida esitettyjen toimenpiteiden vaatimia resursseja.

Kulttuuriperintöalan toimijoiden, matkailualan, yritysten ja tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan kumppanuuksien ja arvoverkkojen muodostumista tuetaan ja edistetään.

Arkkitehtuurisesti tärkeät alueet ja rakennukset ovat tänä päivänä osa kunnan elin- ja vetovoimaa, matkailua ja kulttuuriperinnön säilyttämistä. Tästä esimerkkinä mm. esitys Aallon arkkitehtuurin lisäämisestä Unescon maailmanperintökohteiden luetteloon ja tulevan kulttuuripääkaupunki Oulun satsaukset omaan kaupunkikuvaansa.

Suomeen suuntautuvan matkailun kasvupotentiaali on merkittävä. Kunnat ja kaupungit panostavat niin matkailua tukevaan infrastruktuuriin kuin omistamiensa matkailun alueorganisaatioiden (DMO) kautta matkailun edistämiseen. Kuntaliitto näkee tärkeänä, että Business Finlandin Visit Finland -toiminnolle tulee taata riittävä rahoitus Suomeen suuntautuvan kansainvälisen matkailun myynninedistämiseen, markkinointiin ja matkailun kilpailukyvyn parantamiseen sekä alueorganisaatioiden kanssa tehtävään yhteistyöhön.

Laaditaan konkreettiset toimenpiteet kulttuurin edistämiseksi kestävän kehityksen kontekstissa osana kansallista kestävän kehityksen strategiaa 2022–2030 sekä Agenda 2030:n kansallista toimeenpanoa, ja integroidaan kulttuurinäkökulmat osaksi ilmastopolitiikan ja luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimia.

Selonteon tavoitteissa on tunnistettu hyvin kulttuurilla olevan laaja ja tärkeä rooli Agenda2030 tavoitteiden edistämiseksi.

Kulttuurialan tulee toimintatavoissaan itsekin vähentää luotoa kuormittavaa toimintaa ja vähentää energian kulutusta. Kunnissa Agenda2030 on jo laajasti otettu huomioon kunnan oman taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisen kestävyyden kehittämisessä. Kirjasto- ja kulttuuripalveluissa on käytössä palvelujen hiilijalanjälkeä mittaavia laskureita, energiaa pyritään säästämään ja liikkuminen siirtämään vähempipäästöisiin vaihtoehtoihin ja julkiseen liikenteeseen. Palvelujen saavutettavuutta parannetaan myös digitaalisilla ratkaisuilla.

Kulttuuritoiminnan edistämisellä vaikutetaan kansalaisten jokapäiväiseen hyvinvointiin ja osallisuuteen yhteiskunnassa, samoin asenteisiin, elintapoihin ja yleiseen elämän tyytyväisyyteen. Ymmärrys omasta kulttuuriperinnöstä, lähiluonnon ja rakennetun ympäristön ja oman asuinalueen kehittämisen mahdollisuuksista luo tulevaisuudenuskoa ja vahvistaa jokaisen toimijuutta ja yhteisöllisyyttä.

Kuntaliitto näkee selonteon toteutumisen onnistumisen kannalta keskeisenä, että kuntakentän näkemykset otetaan mukaan toimeenpanosuunnitelman laadinnassa. Selonteon toteutuminen tarvitsee kuntia. Vastaavalla tavalla kuntakentän ääni tulee olla mukana tulevan ylivaalikautisen kulttuuri- ja luovien alojen toimielimen kokoonpanossa.

SUOMEN KUNTALIITTO

Minna Karhunen
toimitusjohtaja

Johanna Selkee
erityisasiantuntija

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi